KESKI-POHJANMAAN LIITTO
MELLERSTA ÖSTERBOTTENS FÖRBUND

Lausunto
24.11.2025

Eduskunta
Suuri valiokunta

Viite: *E 73/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028-2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi*

KESKI-POHJANMAAN LIITON LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON SELVITYKSEEN KOMISSION TIEDONANNOSTA SEKÄ EHDOTUKSESTA VUOSIA 2028-2034 KOSKEVAKSI EU:N MONIVUOTISEKSI RAHOITUSKEHYKSEKSI

1. Lähtökohta

Euroopan unionin (EU) pyrkimys vahvistaa geopoliittista rooliaan tekee vuosien 2028–2034 budjettineuvotteluista poliittisesti merkittäviä. Neuvotteluprosessin voi odottaa olevan monimutkainen ja hidas, sillä kaikki jäsenvaltiot ja Euroopan parlamentti voivat käyttää veto-oikeuttaan. Kiistanalaisia aiheita ovat budjetin kokonaismäärä, uusien veroluonteisten omien varojen käyttöönotto sekä varojen uudelleen kohdentaminen perinteisistä maatalous- ja koheesiomenoista uusiin strategisiin painopisteisiin.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 174 artikla velvoittaa unionia erityisesti vähentämään alueiden välisiä kehityseroja sekä muita heikommassa asemassa olevien alueiden jälkeenjääneisyyttä. Alueelliset kehityserot ovat edelleen merkittäviä niin Suomessa kuin koko Euroopan unionissa. Siksi koheesiorahoitusta tarvitaan edelleen kaikilla EU:n alueilla. Koheesiopolitiikan tulee jatkossakin perustua aluelähtöisyyteen ja alueilla täytyy olla vahva rooli koheesiopolitiikan suunnittelussa ja toimeenpanossa. Suomessa aluepolitiikan toimeenpano on maakunnissa (NUTS3) ja kunnalliseen itsehallintoon perustuvat maakuntien liitot vastaavat alueiden kehittämisen suunnittelusta.

Tässä lausunnossa esitetään Keski-Pohjanmaan liiton näkemys valtioneuvoston selvitykseen eduskunnalle Euroopan unionin komission valmistelemasta tiedonannosta ja ehdotuksesta EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi.

2. Budjettirakenne

Komissio ehdottaa EU:n monivuotisen rahoituskehyksen maltillista kasvua, mutta nettomaksajamaat, kuten Suomi, vaativat leikkauksia. Pandemian aikana

Rantakatu 14, 67100 Kokkola
Strandgatan 14, 67100 Karleby
Puh/Tel +358 40 160 5700
https://keski-pohjanmaa.fi/

otetun velan takaisinmaksu alkaa vuonna 2028, mikä pienentää käytettävissä olevia varoja.

Komissio ehdottaa rahoituskehyksen rakenteellista yksinkertaistamista ja uudistamista. Ehdotus vuosien 2028—2034 rahoituskehykseksi jakautuisi neljään pääotsakkeeseen (ennen seitsemän), joista kolme vastaisi talousarviosta tuettavia unionin tärkeimpiä toiminta-aloja ja joissa keskitytään yhteisten poliittisten painopisteiden toteuttamiseen. Neljäs otsake kattaisi EU:n hallintomenot.

Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan, jonka mukaisesti komission esittämä budjettirakenteen yksinkertaistaminen sekä painopistealueet ovat kannatettavia. Laajemmat kokonaisuudet mahdollistavat joustavan vastaamisen toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Myönteistä ehdotuksessa on myös tavoitteet eri rahastojen sääntelyn yhdenmukaistamiseksi. Keski-Pohjanmaan liitto kuitenkin toteaa, että haasteena on se, että koheesiopolitiikan tulee tukea pitkäjänteistä kapasiteetin rakentamista ja innovaatioekosysteemejä. Rahoituskehyksessä ehdotettu 10 kuukauden aikaraja määrärahojen peruuntumiselle on aivan liian lyhyt.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää jäsenvaltioille kohdennettavia suurempia vapauksia myönteisenä kehityssuuntana rahoituksen kohdentamiseksi kansallisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Käytännössä komissio on kuitenkin määritellyt tarkkaan erityistavoitteet, joihin rahoitus tulee kohdentaa. Suomen arvioitu saanto huomioiden, erityistavoitteiden määrä on suuri ja johtaa rahoituksen sirpaloitumiseen useaan eri erityistavoitteiseen. Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että jäsenvaltiolla on mahdollisuus tarvittaessa valita ja kohdentaa toimenpiteensä vain tiettyihin erityistavoitteisiin. Tätä korostaa myös se, että komission esittämissä erityistavoitteissa on useita toisiaan tukevia, läpileikkaavia tavoitteita, joiden merkitys vaihtelee alueittain.

Keski-Pohjanmaan liitto ymmärtää valtioneuvoston tiukan kannan löytää rahoituskehyksessä taso, joka ei kasvattaisi Suomen maksutaakkaa kohtuuttomasti. Komission esityksessä koheesio- eli alue- ja rakennepolitiikan ja yhteisen maatalouspolitiikan varat yhdistetään saman sääntelyn alle, mikä periaatteessa mahdollistaa rahoitettavien toimien paremman yhteensovituksen eri rahastojen sääntelyn yhdenmukaistamisen kautta. Keski-Pohjanmaan liitto kuitenkin huomauttaa, että Suomelle osoitettu kirjekuori ja 9,1 miljardin euron saanto merkitsee merkittävää vähennystä maatalouden yritystukiin, maatalouden kehittämiseen ja aluekehittämisen keskeisen koheesiorahoituksen määrään nykyohjelmakauteen 2021-2027 verrattuna. Vapaasti kohdennettaviin varoihin sisältyy alue- ja rakennepolitiikan sisällöt, johon on suunniteltu 2,6 miljardia euroa. Nykyisellä ohjelmakaudella pelkästään alue- ja rakennepolitiikan rahoitus on noin 2 miljardia euroa. Siten ohjelmakaudelle 2028-2034 suunniteltu koheesiorahoituksen vähentyminen voi arvioida heikentävän alueiden kilpailukyvyn sekä yritystoiminnan kehittämisen ja osaamisen vahvistamisen mahdollisuuksia. Tästä seuraa se, että alueiden mahdollisuudet hyödyntää EU:n suoria ohjelmia, kuten kilpailukykyrahastoa, heikkenevät.

Keski-Pohjanmaan liitto ilmaisee huolensa valtioneuvoston kannasta, jonka mukaisesti komission esittämä maatalouden nk. korvamerkitty rahoitus vaikuttaa riittämättömältä. Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että Suomelle esitetty maatalouden ja kalatalouden suora tuki on välttämätön, mutta se ei saa heikentää koheesiorahoituksen saantoa. Myönteistä Suomelle rahoitusesityksessä on muuttoliikkeelle, rajaturvallisuuteen ja sisäasioiden rahastoon tehdyt noin 1 miljardin euron lisäykset.

Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan tulosperusteisuuden kytkemistä ohjelman tavoitteiden toteutumiseksi myönteisenä. Samoin Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston huomioon tavoitteiden mitattavuudesta ja prosessien läpinäkyvyydestä. Uudet innovaatiot vaativat kuitenkin riskinottoa. Tiukan tulosperusteisuuden vaatimuksen haasteeksi voi muodostua se, että tulosperustaisuus ohjaa väärällä tavalla kehittämistyötä, jolloin keskitytään varmistamaan vain asetettujen tavoitteiden toteutuminen pitkäjänteisen kehittämisen sijasta. Myös alueiden erilaiset lähtökohdat voivat johtaa epäjohdonmukaiseen kohteluun tulosperusteisuuden toimeenpanossa. Tulosperusteisuuden tulee sallia riskinottoa, jotta on mahdollisuuksia luoda uusia innovaatioita, kasvua, kilpailukykyä, vihreää siirtymää, kokonaisturvallisuutta sekä sosiaalista osallisuutta tukevia innovaatioita uskaliaastikin.

Komissio esittää monivuotiseen rahoituskehykseen uusien omien varojen lähteitä, joista yksi kohdistuisi suoraan Euroopassa toimiviin suuryrityksiin. Komission esittämä Corporate Resource for Europe (CORE) -ehdotus velvoittaisi yli 100 miljoonan euron liikevaihtoa tekevät EU:ssa perustetut yritykset maksamaan kiinteämääräisen vuosiveron. Tämä vaihtelisi liikevaihdon mukaan 100 000 – 750 000 euron välillä ja veron perimisestä vastaisivat jäsenvaltiot itse. Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston veroluonteisia maksuja koskevaan kriittiseen kantaan ja pitää uutta yritysveromuotoa epäonnistuneena, koska sen seurauksena esimerkiksi kaivosyhtiöt saattaisivat ryhtyä toimenpiteisiin, jonka seurauksena kaivoksen elinjakson lyhentyisi ja työllisyys kaivoksilla heikkenisi veron välttämistarkoituksessa. Tämä toteutuessaan heikentäisi alueiden elinvoimaisuutta ja aluetaloutta.

3. Rahoitussuunnitelman sisältö

Keski-Pohjanmaan liitto pitää komission tavoitteita painopisteen siirtämisestä tutkimukseen, energiaan, puolustukseen ja infrastruktuuriin perusteltuna. Keski-Pohjanmaan liitto kuitenkin toteaa, että koheesiorahoitus luo Suomessa työllisyyttä, kasvua, kilpailukykyä ja turvallisuutta sekä mahdollistaa TKI-investointien toimeenpanon yrityksissä ja tutkimusorganisaatioissa. Esimerkiksi Keski-Pohjanmaalla Keliberin litium-kaivoshanketta ei olisi kyetty toteuttamaan ilman merkittävää vuosien aikana tapahtunutta koheesiorahoituksen kohdentamista akkumineraalitutkimukseen. Koheesiorahoituksen leikkaukset

heikentävät alueiden innovaatiotoimintaa, yritysten mahdollisuuksia edistää investointeja sekä luoda kasvua ja menestystä kärkialoille.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää EU:n globaalin kilpailukyvyn ja omavaraisuuden kehittämisen näkökulmasta perusteltuna, että komission ehdotuksessa EU:n monivuotiseksi rahoituksessa kilpailukykyrahaston osuus EU:n rahoituskehyksessä kasvaa merkittävästi. Suomella on erinomaiset mahdollisuudet lisätä saantoaan strategisilla ja vaikuttavilla hankkeilla, joita Keski-Pohjanmaalla edustavat vedyntuotannon kehittäminen, vähähiilisen koboltin prosessin kehittäminen sekä kriittisen litiummineraalin tuotannon ja jalostuksen edistäminen. On kuitenkin muistettava, että kilpailukykyrahasto ei voi toimia aluekehittämisrahoituksen korvaajana.

Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että maatalouden toimintakyvyn turvaaminen on keskeinen Suomea ja koko Eurooppaa koskeva tavoite ja huoltovarmuuden edellytys. EU:n maatalouspolitiikan (CAP) rahoituksen tulee sisältää riittävän saannon ja järjestelyt, joilla turvataan kannattava ja kestävä maatalous koko Suomessa. Tämä on välttämätöntä myös huoltovarmuuden näkökulmasta. Perheviljelmäpohjainen maatalous ja suorien tukien kohdentaminen aktiivisille tuottajille varmistaa tuotannon jatkuvuuden ja viljelijöiden toimeentulon alati kiristyvässä taloudessa. Samalla Keski-Pohjanmaan liitto haluaa muistuttaa, että territoriaalisia työkaluja (CLLD, ITI, LEADER) on hyödynnettävä laajemmin, eikä LEADER saa rajoittua maaseudulla vain maatalouteen.

Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan tukea ja pitää tärkeänä tavoitteita Euroopan turvallisuuden vahvistamiseksi ja kehittämiseksi. Sisäiseen ja kovaan turvallisuuteen kohdennettavat varat ja tavoitteet tulee nähdä osana aluekehittämisen kokonaisuutta, koska ne pystyvät osaltaan vahvistamaan yrittäjyyttä, luomaan uusia työpaikkoja, parantamaan saavutettavuutta ja vahvistamaan aluetaloutta.

Suomelle osoitetussa saannossa rajaturvallisuus, maahanmuutto ja sisäinen turvallisuus on saamassa 1 miljardin euron kohdennuksen. Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että kansallisen turvallisuuden edistäminen on koko maan asiaa, ei vain Itärajaan rajoittuvien maakuntien ja kuntien tehtävä. Kaikki Manner-Suomen kunnat ovat vastuussa paikallisista kokonaisturvallisuutta ja kriisinkestävyyttä edistävien toimien toimeenpanosta. Kunnille tulee kyetä luomaan kyvykkyys edistää siviiliyhteiskunnan varautumista, valmius sietää ja vastata eri yhteiskunnan häiriötilanteiden luomiin haitallisiin vaikutuksiin ja edistää Suomen kokonaisturvallisuutta ylläpitäviä toimia. Tähän tarvitaan tukea rajaturvallisuuden, maahanmuuton ja sisäisen turvallisuuden rahoituskokonaisuudesta.

Myös kumppanuusrahaston varoja on kyettävä suuntaamaan rakenteellisten muutosten tukemiseen ja yhteiskunnan resilienssin vahvistamiseen pitkäjänteisesti ja tulevaisuuslähtöisesti. Haasteena on se, että nykyisestä merkittävästi lisääntyvän sisäasioiden ja rajaturvallisuuden rahoitusta säätelee näitä teemoja

koskevat asetukset (COM(2025)540, COM(2025)541 ja COM(2025)542), jotka merkittävästi rajoittavat rahoituksen käyttömahdollisuuksia jäsenvaltiossa.

4. Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden ja syrjäisten seutujen erityisrahoituksen saannon turvaaminen

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 174 artiklan 3 momentin mukaan alueiden välisiä kehityseroja sekä muita heikommassa asemassa olevien alueiden jälkeenjääneisyyttä arvioitaessa erityistä huomiota kiinnitetään maaseutuun, teollisuuden muutosprosessissa oleviin alueisiin sekä vakavista ja pysyvistä luontoon tai väestöön liittyvistä haitoista kärsiviin alueisiin, kuten pohjoisimpiin alueisiin, joiden väestöntiheys on erittäin alhainen, ja saaristo-, rajaseutu- ja vuoristoalueisiin.

Keski-Pohjanmaa on osa Itä- ja Pohjois-Suomen, Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Norjan muodostamaa harvaan asuttujen arktisten alueiden erityisolosuhteiden yhteistyöverkostoa (NSPA, Northern Sparsely Populated Areas). Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että harva asutus, pitkät etäisyydet ja kylmä ilmasto ovat Itä- ja Pohjois-Suomen pysyviä kehityshaittoja. Tämän takia Itä- ja Pohjois-Suomen muusta Suomesta poikkeavasta tukitarpeesta on sovittu Suomen ja Euroopan unionin välillä sovitussa vuoden 1994 EU-liittymissopimuksessa. Keski-Pohjanmaan liitto myös toteaa, että nykyinen koheesiopolitiikka on mahdollistanut merkittävän tuen NSPA-alueiden kehitykselle, eikä RRF (Recovery and Resilience Facility) luonteinen politiikka sovellu sen tilalle.

Keski-Pohjanmaan liitto yhtyy valtioneuvoston kantaan, jonka mukaisesti Suomen liittymissopimukseen perustuva, vakavista ja pysyvistä haitoista kärsivien pohjoisten harvaan asuttujen alueiden NSPA-erityisrahoitus tulisi turvata myös jatkossa. Valtioneuvoston E-kirjeessä E 73/2025 vp todetaan, että ehdotus uudeksi varojenjakokriteeristöksi ei sisällä Suomen liittymissopimukseen perustuvaa pohjoisten harvaan asuttujen alueiden erityisrahoitusta. Keski-Pohjanmaan liitto pitää tärkeänä, että Suomi noudattaa Euroopan unionin ja Suomen välillä sovitussa liittymissopimuksessa sovittuja periaatteita pohjoisten harvaan asuttujen ja syrjäisten alueiden rahoituksen allokaation muodostamiseksi EU-tasolla ja osoittamiseksi Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnille.

NSPA-erityisrahoitus tulee saada sisällytettyä komission rahoituskehykseen. **Keski-Pohjanmaan liitto ehdottaa valtioneuvoston kantaa tarkennettavan siten, että EU lisää Suomen rahoitusosuuteen 0,5 miljardin euron kohdennuksen NSPA-erityisrahoitukseen vuosille 2028 - 2034.** Esitetty uudelleen Suomelle kohdennettava summa perustuu Suomen nykykauden saantoon (EU-osuus 408 miljoonaa euroa) käyvin hinnoin inflaatiolla korjattuna. Riittävä NSPA-erityisrahoitus mahdollistaa harvaan asuttujen alueiden elinvoiman ja kilpailukyvyn säilyttämisen sekä turvaa ja vahvistaa kyvyn vastata osaamisen sekä innovaatiotoiminnan kasvaviin tarpeisiin.

5. Kansallisen ja alueellisen suunnitelman (NRPP) valmistelu

Suomen perustuslain (731/2000) 121 §:n mukaan Suomi jakaantuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Kunnallinen itsehallinto on keskeinen osa demokratiaa ja paikkalähtöistä päätöksentekoa.

Komission monivuotisen rahoituksen suunnitelmassa esitetään yhden kansallisen suunnitelman laatimista (NRPP). Keski-Pohjanmaan liitto esittää huolensa valtioneuvoston kantaan, jonka mukaisesti yksi kansallinen suunnitelma voi edistää synergiaetujen saavuttamista eri politiikkatoimien kesken. Yksi kansallinen suunnitelma voi rajoittaa alueellista päätäntävaltaa ja saattaa siirtää rahoitusta lyhytkatseisiin kansallisiin tavoitteisiin, vaarantaen pitkäjänteisen aluekehityksen ja strategiset investoinnit. Tästä voi seurata demokratiavaje sekä paikkaperusteisuuden ja aluelähtöisyyden vaikuttavuuden vähentyminen, koska esimerkiksi alueellisten osioiden sisällyttäminen suunnitelmaan ei ole pakollista jäsenvaltioille.

Keski-Pohjanmaan liitto esittää, että monitasoinen kuntien, kaupunkien ja maakuntien muodostaman hallinto otetaan tasaveroiseksi kumppaniksi valtiotoimijan rinnalla heti suunnittelun alusta alkaen ja mahdollisimman vaikuttavalla tavalla kansallisen suunnitelman valmistelussa. Ohjelman painopisteiden ja tavoitteiden päätöksenteon on oltava mahdollisimman lähellä kansalaisia.

Keski-Pohjanmaan liitto näkee tärkeänä, että kansallinen ja alueellinen suunnitelma vastaa kunkin alueen tunnistamiin ja paikallisiin kehittämistarpeisiin sekä alueen kehittämistä tukeviin teemoihin. Kuntien, kaupunkien ja alueiden erilaiset elinvoiman haasteet ja mahdollisuudet on tunnistettava ja niihin on kyettävä vastaamaan EU:n monivuotisen rahoitusohjelman sisällöllä. Alueiden älykäs erikoistuminen luo pohjan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan toteuttamiselle.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää myös tärkeänä, että kansalliseen NRPP-suunnitelmaan sisällytetään pohjoisen harvaan asuttujen ja syrjäisten seutujen (NSPA) osio (chapter), joka käsittelee pohjoisten harvaan asuttujen alueiden ja syrjäisten seutujen (NSPA-alue) erityispiirteiden vaikutuksia ja niiden huomioon ottamisen kansallisessa suunnitelmassa ja alueen elinvoiman edistämiseksi. Keski-Pohjanmaan liitto myös huomauttaa, että kaupunkien ja kuntien tulee olla tukikelpoisia toimijoita työllisyyttä, kasvua, elinvoimaa ja kilpailukykyä tukevissa hankkeissa, mukaan lukien kilpailukykyrahasto ja Horisontti Eurooppa-ohjelma.

Keski-Pohjanmaan liitto

Jyrki Kaiponen
Maakuntajohtaja

Jari Väänänen
Suunnittelujohtaja

Rantakatu 14, 67100 Kokkola
Strandgatan 14, 67100 Karleby
Puh/Tel +358 40 160 5700
https://keski-pohjanmaa.fi/